

Γιάννης Πρόφης
Ζωγράφος - Λαογράφος - Συγγραφέας

Το χειρόγραφο Εμμ. Μαντού, διδασκάλου του παλαιότερου δημοτικού σχολείου Κορωπής έτους 1853

Η προέλευση και το περιεχόμενο του χειρόγραφου

ΕΝΑ ΧΕΙΡΟΓΡΑΦΟ ΜΕΓΑΛΗΣ ιστορικής και λαογραφικής σημασίας για την ιστορία των σχολείων του Κορωπίου ήρθε πρόσφατα στο φως. Το χειρόγραφο απέκτησε ο φίλος Τάκης Πρόφης, ερευνητής διαφόρων ιστορικών και λαογραφικών αρχείων, που στη συνέχεια το έθεσε υπόψη μου και τον ευχαριστώ.

Πρόκειται για Πρακτικό της Επιτροπής Εξετάσεων των μαθητών του νεοσύστατου δημοτικού σχολείου της Κορωπής (μετέπειτα Κορωπίου), που διενεργήθηκαν στις 8 Νοεμβρίου του έτους 1853¹. Η επιτροπή αυτή οριζόταν εκάστοτε από το δημοτικό συμβούλιο του δήμου Κρωπίας. Το εν λόγω Πρακτικό συντάχθηκε προκειμένου να αποσταλεί προς τον Νομάρχη Αττικοβοιωτίας, προφανώς προς ενημέρωση της Νομαρχίας περί της λειτουργίας του σχολείου. Τις εξετάσεις διενήργησε τριμελής επιτροπή Κορωπαιών (Κορωπιωτών), που αποτελείτο από τους: α) **Αναγνώστη Κόλια Γκίκα**, που αργότερα χρημάτισε και δήμαρχος του παλαιού δήμου Κρωπίας (1872 – 1874), β) **Μήτρο Μερκούρη** (1807 – 1873), αγωνιστή της επανάστασης του 1821, πρώην δήμαρχο του παλαιού Δήμου Αραφίνος (1835) και δωρητή του οικοπέδου του ναού της Αναλήψεως και γ) από τον ιερέα **παπα-Ισίδωρο Λάμπρου**, παππού του Ολυμπιονίκη Γεωργίου Σαράντη Παπασιδέρη (1875 – 1920). Στο έγγραφο, πλην του τυπικού των εξετάσεων, περιέχονται και διάφορες άλλες ενδιαφέρουσες πληροφορίες και περιγράφεται ακόμη και ένα απροσδόκητο επεισόδιο. Αλλά για όλα αυτά θα γίνει λόγος στην οικεία θέση.

Το έγγραφο δεν είναι εύκολα αναγνώσιμο, λόγω του ιδιαίτερου τρόπου γραφής που συνηθιζόταν κατά τα μέσα του 19ου αι., αλλά και λόγω της ευτελούς ποιό-

1. Η χρονολογία 1853 δεν υπάρχει στο παρόν έγγραφο, υπάρχει όμως στο διαβιβαστικό του, που εστάλη στη Νομαρχία.

τητας του χαρτιού, που επέτρεπε ώστε τα γράμματα που γράφονταν με μελάνη στην εμπρόσθια όψη του να εμφανίζονται και στην πίσω όψη της σελίδας. Αποτέλεσμα αυτού είναι να δημιουργούνται μεγάλες δυσκολίες στην ανάγνωση του κειμένου, όπως συμβαίνει εν προκειμένω. Στο πιο πάνω κείμενο έχω επέμβει, αφαιρώντας γύρω από κάθε γράμμα τα ίχνη των γραμμμάτων της όπισθεν σελίδας, ώστε να διαβάζεται αυτό ευκολότερα.

Ποιος ο συντάκτης και γραφέας του εγγράφου

Δεν υπάρχει καμιά αμφιβολία ότι συντάκτης και γραφέας του εγγράφου είναι ο **Εμμανουήλ Μαντός** (ή Μανδός)², ίσως Σάμιος την καταγωγή, που υπήρξε ο πρώτος δάσκαλος στο ιδρυθέν για πρώτη φορά, ίσως κατά το σχολικό έτος 1843, δημοτικό σχολείο της τότε Κορωπής (μετέπειτα Κορωπίου)³. Η πεποίθηση ότι ο ανωτέρω είναι γραφέας του πιο πάνω εγγράφου στηρίζεται όχι μόνο στο γεγονός ότι αυτός και μόνο διέθετε τις απαιτούμενες γραμματικές γνώσεις για να συντάξει ένα τέτοιο έγγραφο⁴, αλλά και στο ότι ο ίδιος γραφικός χαρακτήρας του υπάρχει και σε άλλα έγγραφα, που υπέγραψε ή συνέταξε. Τέτοια έγγραφα είναι το υπ' αριθ. 341 συμβολαιογραφικό έγγραφο του 1845, όπου αναφέρεται ως διδάσκαλος και υπογράφει ως μάρτυρας και το προικοσύμφωνο του έτους 1843, το οποίο συνέταξε και έθεσε την υπογραφή του⁵. Το όνομά του υπάρχει επίσης στον κατάλογο των συνδρομητών για την ανέγερση του ναού της Ανάληψης (1858 -1864)⁶. Τούτο σημαίνει ότι ο Μαντός διέμεινε για μια τουλάχιστον 20ετία στην Κορωπή, αν όχι μέχρι το τέλος της ζωής του.

Σχετικά με τη μόρφωση που διέθετε ο ανωτέρω δάσκαλος, εφόσον δεν διαθέτουμε άλλες πληροφορίες, μπορούμε να την κρίνουμε από διάφορα στοιχεία

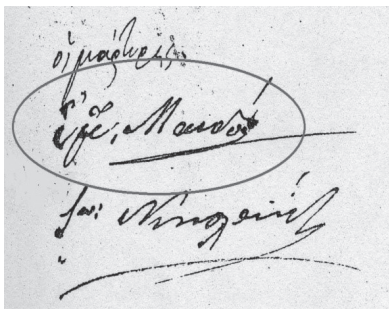
2. Ο ίδιος σε άλλα παλαιότερα έγγραφα γράφει το επώνυμό του ως Μανδός, όπως στο πιο κάτω αναφερόμενο συμβολαιογραφικό έγγραφο και στο προικοσύμφωνο. Φαίνεται ότι αργότερα υιοθέτησε το Μαντός, όπως γράφεται και στον κατάλογο των συνδρομητών της Ανάληψης (1856 – 1864).

3. Αν και το όνομά του μου ήταν γνωστό, δεν το συμπεριέλαβα στο οικείο κεφάλαιο του βιβλίου μου *Τα Σχολεία του Κορωπίου* (2011), σ. 27-31, εφόσον δεν είχα τότε πληροφορία ότι ήταν πράγματι δάσκαλος του δημοτικού σχολείου Κορωπής.

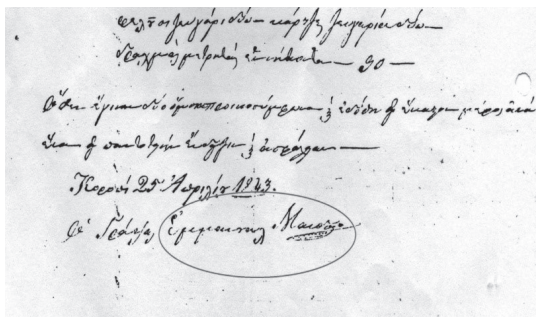
4. Κανένα από τα μέλη της εξεταστικής επιτροπής δεν θα μπορούσε να συντάξει αυτό το έγγραφο, αφού αυτοί μόνο στοιχειωδώς γνώριζαν γραφή και ανάγνωση. Αυτό φανερώνει εξάλλου και ο γραφικός χαρακτήρας της ιδιόχειρης υπογραφής τους στο τέλος του εγγράφου.

5. Το προικοσύμφωνο της 25ης Απριλίου 1843 έγινε μεταξύ του Σπύρου Θεοκάρη και του Κων/νου Γεωργάκη, για τον επικείμενο γάμο της κόρης του πρώτου Αικατερίνης με τον γιο του δεύτερου Νικόλαο. Βλέπουμε επομένως ότι ο Μαντός εξυπηρετούσε τους Κορωπιώτες, μάλλον αφιλοκερδώς ή έναντι μικρού φιλοδωρήματος, συντάσσοντας χρήσιμα σ' αυτούς έγγραφα.

6. Το γεγονός ότι η προσφορά του υπέρ της ανέγερσης του ναού της Ανάληψης ήταν μόνο 1 δραχμή (υπολογίζω ότι ο μέσος όρος των συνήθων προσφορών ήταν 20 - 30 δραχμές) φανερώνει ίσως την πενία του διδασκάλου.

Η ιδιόχειρη υπογραφή του Εμμ. Μαντού στο 341/ 1843 συμβόλαιο.

Η ιδιόχειρη υπογραφή του Εμμ. Μαντού σε προκοσύμφωνο του έτους 1843.

που προκύπτουν από το πιο πάνω έγγραφο. Έτσι, βάσει του πλούσιου λεξιλογίου του, της σχεδόν άριστης ορθογραφίας, της άψογης σύνταξης και του καλλιγραφικού γραφικού του χαρακτήρα, μπορούμε να πούμε ότι η μόρφωσή του ήταν πολύ καλή, μάλλον πολύ πιο πάνω από τον μέσο όρο μόρφωσης που διέθεταν οι τότε δάσκαλοι των δημοτικών σχολείων. Τα ορθογραφικά του σφάλματα είναι ελάχιστα και θα επισημαίνονται σε υποσημειώσεις στα οικεία μέρη.

Σχετικά με τον γλωσσικό τύπο που ακολουθεί ο δάσκαλος στο έγγραφο, θα λέγαμε ότι χρησιμοποιεί τη δημοτική γλώσσα της εποχής, παρόλο που σε μας σήμερα φαίνεται σαν άκρα καθαρεύουσα. Και τούτο γιατί οι καταλήξεις π.χ. των ρημάτων γ' προσώπου του πληθυντικού είναι συνήθως σε – ουν και όχι σε ουσι(ν), όπως γνωρίζουν, υπερνικούν κ.λ.π. επίσης χρησιμοποιεί το να, αντί του ίνα ή του όπως με υποτακτική, επίσης αποφεύγει τον αναδιπλασιασμό του παρακείμενου των ρημάτων, όπως κλεισμένον αντί κεκλεισμένον κ.λ.π.

Το κείμενο του χειρογράφου

Προκειμένου να καταστεί περισσότερο εφικτή η ταυτόχρονη παρακολούθηση της φωτοτυπίας του πρωτότυπου και της μεταγραφής του με έντυπα στοιχεία, χώρισα το έγγραφο σε τρεις νοηματικές ενότητες, όπου προηγείται η φωτοτυπία και έπεται η μεταγραφή του, ενώ ο σχολιασμός γίνεται στις υποσημειώσεις.

Μεταγραφή:

Φωτοτυπία

0110

Σήμερα την 8^η Νοεμβρίου ε.ε. προσκληθέντες οι
 οπαδοί υποτασσόμενοι ως μέλη της εφελεστικής επιτροπής
 του Σχολείου Κορωπής, και παρευρεθέντες πριν των οκτώ
 δεκάτων ακροασθόμενες τις εξετάσεις των εν αυτώ φοιτώντων μα-
 θητών μας, επί της ώρας Π.Μ. και ετελείωσαν την δευτέραν
 ώρα μεσήμερον την δευτέραν ώρα Μ.Μ. επί της οκτώ
 δεκάτων ο κύριος Δήμαρχος, Ν. Αναγνώστης, ο κύριος Συμβου-
 λιστής επιμετρήσεως του κυρίου Νομάρχη! πορροί έμειν
 προσηύχθη κατά σπένδαρον άγιον θεού! έμ ται σήμερον
 τατα μας. έτε ενόσημεν της εφελεστικής μεσήμες έσωσμεν
 ούτως εν έθω της έρωθής με έσογγειν έσογγέθη εν έθω
 ούτως!

Συνάδελφοι ούτοι με ποιοσσηνέμεν το ένωσθημεν
 της εφελεστικής έσοσσην έσοσσην προή ποδής ποη έσοσση
 τον, μεσοσσηνέ της έρωθής μας έτε εν έρωσσηνέ εν έσω
 δευτέραν έτε έρωθής ούτως μεσήμερον την δευτέραν ώρα
 γούτων μας, έτε εν έρωσσην έτε εν έρωσσην έτε εν έρωσσην
 ούτως έτε εν έρωσσην έτε εν έρωσσην έτε εν έρωσσην
 έτε εν έρωσσην έτε εν έρωσσην έτε εν έρωσσην

1) Φωτοτυπία του χειρογράφου (Ενότητα 1η)

«Δημόσιο θέαμα» οι εξετάσεις στο δημοτικό σχολείο! ⁷ Πολλά «μπράβο» στους άξιους μαθητές μας!

Σήμερα την 8ην Νοεμβρίου ε.ε. προσκληθέντες οι ευσεβάστως υποφαινόμενοι
 ως μέλη της εξεταστικής επιτροπής του Σχολείου Κορωπής, και παρευρεθέντες
 προς τον σκοπόν του ν' ακροασθώμενες τις εξετάσεις των εν αυτώ φοιτώντων μα-
 θητών, αίτινες ήρχισαν την δεκάτην ώραν Π.Μ. και ετελείωσαν την δευτέραν ώρα
 μ.μ. εις τας οποίας παρήσαν **ο Κύριος Δήμαρχος, Ν. Αναγνώστης⁸, ο κύριος**

7. Οι τίτλοι και ο τονισμός λέξεων με bold στο κείμενο του εγγράφου είναι δικές μου προσθήκες.

8. Νικόλως Αναγνώστης, χρημάτισε δήμαρχος του παλαιού Δήμου Κρωπίας από το 1851,
 πιθανώς μέχρι το 1854. Είναι πρόγονος των σημερινών οικογενειών Νικολού ή Αναγνώστου.

Συμεών Λυκούρης αντιπρόσωπος του Κυρίου Νομάρχου!⁹ πολλοί εκ των προκρίτων¹⁰ και διάφοροι άλλοι θεαταί εκ των συμπολιτών μας¹¹. όπου ηκούσαμεν τους εξετασθέντας μαθητάς ν' αποκριθώσιν εις όλας τας ερωτήσεις με πολλήν ετοιμότητα και ευστοχίαν!¹²

Οι φοιτώντες δεν γνωρίζουν τη γλώσσα των προγόνων μας!

Σπεύδοντες όθεν να κοινοποιήσωμεν το αποτέλεσμα των εξετάσεων, το οποίον εστάθη προς πάντας πολύ ευάρεστον, μολονότι το Σχολείον μας είνε αρτυσύστατον¹³ **και οι φοιτώντες εις το Σχολείον δεν γνωρίζουν την γλώσσαν των προγόνων μας¹⁴**, αλλ' η επιμέλεια και ο επαινετός ζήλος του εντίμου διδασκάλου μας **εμ.¹⁵ Μαντού** υπερνικούν όλα τα προσκόμματα.

9. Ο Μαντός θέτει το σημείο του θαυμαστικού σε όλες τις περιπτώσεις που γίνεται αναφορά στο πρόσωπο του νομάρχη, προφανώς σε ένδειξη σεβασμού από κατώτερο προς ανώτερο. Οι μέχρις υπερβολής, αλλά και γελοϊότητας πολλές φορές, φιλοφρονήσεις που υπάρχουν σε παλαιά έγγραφα προς ανώτερους δημόσιους λειτουργούς, όπως τα ευπειθέστατος, ευαρεστούμενοι, μετά πλείστης τιμής, μετά βαθυτάτου σεβασμού, όλως υμέτερος, κ.ά. ήδη από τα μέσα του 20ου αι. έπαψαν σταδιακά να ισχύουν.

10. Εννοεί μάλλον τους δημοτικούς συμβούλους.

11. Τα καημένα τα παιδιά έγιναν δημόσιο θέαμα στις εξετάσεις των, αφού, όπως φαίνεται, μπορούσε ο οποιοσδήποτε να τις παρακολουθήσει! Παρόλα αυτά νομίζω ότι τούτο φανερώνει το ενδιαφέρον των αγραμμάτων ενηλίκων κατοίκων για το σχολείο, αλλά και την περιέργειά τους, να το γνωρίσουν από κοντά, αφού οι ίδιοι δεν είχαν φοιτήσει ποτέ σε σχολείο.

12. Δεν έχω αμφιβολία ότι οι μικροί μαθητές απάντησαν εύστοχα στις ερωτήσεις της εξεταστικής επιτροπής. Εφόσον όμως το έγγραφο συντάχθηκε από τον ίδιο τον δάσκαλο, ήταν φυσικό να «ευλογήσει τα γένια του», ώστε να εξαρθεί ιδιαίτερα η ικανότητα και η προσφορά του. Περιπτώ να πούμε ότι ήταν ο μοναδικός δάσκαλος του σχολείου και δίδασκε ταυτόχρονα για όλες τις τάξεις σε ένα μοναδικό (μέχρι τότε ενοικιασμένο) δωμάτιο.

13. Αρτυσύστατον (ορθογραφικό σφάλμα). Το ορθό είναι αρπισύστατο.

14. Κατά την εποχή που γράφτηκε το έγγραφο Μαντού ήταν αναμενόμενο οι μικροί μαθητές «να μη γνώριζαν τη γλώσσα των προγόνων τους», αφού ως μπτρική γλώσσα είχαν την αρβανίτικη. Τούτο επιβεβαιώνεται, κυρίως ως προς τις γυναίκες, όχι μόνο από πληθώρα παλαιών εγγράφων (συμβολαιογραφικών πράξεων, συμφωνητικών κ.λ.π.), αλλά και από την άμεση γνώση όσων από μας έχουμε γεννηθεί λίγο πριν από τα μέσα του 20ού αι., όπου στο συγγενικό ή γειτονικό μας περιβάλλον γνωρίσαμε ηλικιωμένες γυναίκες που αγνοούσαν την ελληνική.

Πρέπει ωστόσο να τονίσουμε ότι το γεγονός αυτό δεν επηρέασε ποτέ την ακραιφνή ελληνική συνείδηση των αρβανιτών. Ουδέποτε αρβανίτης διανοήθηκε ποτέ ότι είναι κάτι άλλο εκτός από Έλληνας. Το θέμα πάντως της αρβανίτικης γλώσσας είναι πολύ μεγάλο και δεν εξαντλείται σε μίαν υποσημείωση. Γι' αυτό έχω ήδη αρχίσει να το πραγματεύομαι σε έκταση, προκειμένου να το δημοσιεύσω σε κάποια ευκαιρία.

15. Ο Μαντός γράφει τα κύρια ονόματα και τα επώνυμα, άλλοτε με γράμματα μικρά και άλλοτε με κεφαλαία. Αυτό δεν χαρακτηρίζεται ως ορθογραφικό σφάλμα, αφού κάτι τέτοιο συνηθιζόταν. Με μικρό επίσης γράμμα αρχίζει τις προτάσεις, εκτός της πρώτης πρότασης των παραγράφων, τις οποίες αρχίζει με κεφαλαίο.

2) Φωτοτυπία του χειρογράφου (Ενότητα 2η)

Ἐπεγράψαμεν, ἡμεῖς ἐφ' ὅσον χαρὰν μας καὶ εὐγνω-
μοσύνην, πρὸς τὸν Α. Μ. καὶ πρὸς τὸ Σ[εβαστόν] Ἰνστιτούτον καὶ
ἐπενωμοσίωσαν, ἡ δὲ ἄποσι περὶ τῆς πατρῴας ἐκπαίδευ-
σεως καὶ ἀνοίξε τὸ Σχολεῖον μας, ἡ δὲ ἄποσι ἔχει τὴν ἀρχὴν
καὶ τὴν ἐπιμέλειαν καὶ τὴν ἐπιμέλειαν, ἡ δὲ ἄποσι ἔχει τὴν ἐπιμέλειαν
, δὴ ὅσον ἐπὶ τὴν ἐπιμέλειαν!!! Μιχαλάκης Μπόγρης, ὁ
ἐπιμελητής τῆς ἐπιμέλειαν, ἐπὶ τὸ Σχολεῖον, καὶ ἐπὶ τὴν ἐπιμέλειαν

Ἐπεγράψαμεν, ἡμεῖς ἐφ' ὅσον χαρὰν μας καὶ εὐγνωμοσύνην, πρὸς τὸν Α. Μ. καὶ πρὸς τὸ Σ[εβαστόν] Ἰνστιτούτον καὶ ἐπενωμοσίωσαν, ἡ δὲ ἄποσι περὶ τῆς πατρῴας ἐκπαίδευσεως καὶ ἀνοίξε τὸ Σχολεῖον μας, ἡ δὲ ἄποσι ἔχει τὴν ἀρχὴν καὶ τὴν ἐπιμέλειαν, ἡ δὲ ἄποσι ἔχει τὴν ἐπιμέλειαν, ἡ δὲ ἄποσι ἔχει τὴν ἐπιμέλειαν!!! Μιχαλάκης Μπόγρης, ὁ ἐπιμελητής τῆς ἐπιμέλειαν, ἐπὶ τὸ Σχολεῖον, καὶ ἐπὶ τὴν ἐπιμέλειαν

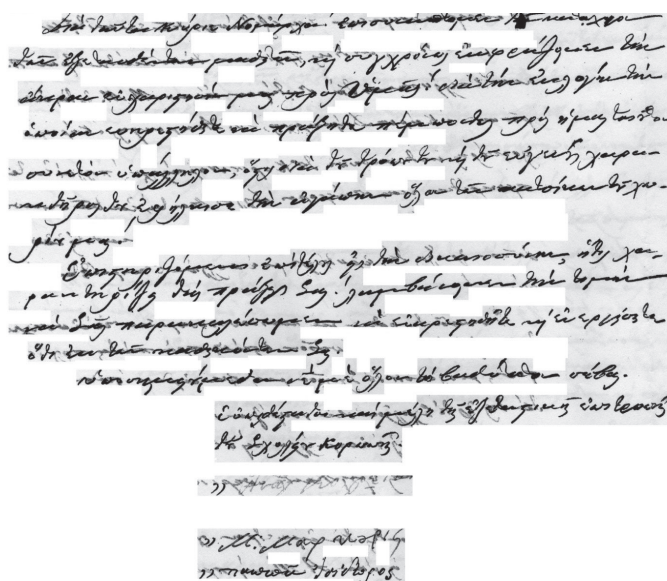
Μεταγραφή:**Μιχαλάκης Μπόγρης, ἡ πληγή τῆς «κρωπικῆς» κοινωνίας**

Εκφράζοντας τὴν ἀμετρον χαρὰν μας καὶ εὐγνωμοσύνην, πρὸς τὴν Α. Μ.¹⁶ καὶ πρὸς τὸ Σ[εβαστόν] Ἰνστιτούτον τῶν ἐκπαίδευσων, τὸ ὁποῖον πατρικῶς ποιοῦν εὐηρεστήθη νὰ ἀνοίξη τὸ Σχολεῖον μας, τὸ ὁποῖον εἶχε τὴν πληγή τῆς κρωπικῆς¹⁷ κοινωνίας, ἡ ὁ Γραμματεὺς τῆς Δημαρχίας δὴ ὅσον ἐπὶ τὴν ἐπιμέλειαν!!! Μιχαλάκης Μπόγρης, ὁ[στις] ἐτόλμησε καὶ δημοσίως, ἐντὸς τοῦ Σχολείου, κατὰ τὴν ἐναρξιν τῶν ἐξετάσεων νὰ ἐμποδίσει τὴν πρόδον αὐτῶν με τοὺς διαφόρους παραλογισμοὺς του!¹⁸ Ἀλλ' ἡ φρόνησις καὶ ὁ εὐγενὴς τρόπος τοῦ ἐντίμου ὑπαλλήλου τῆς Νομαρχίας Κυρίου Συμεῶν λυκούρη ἐπανέφερον τὴν ψυχίαν.

16. « ... πρὸς τὴν Α. Μ.» ἐννοεῖ τὴν «Αὐτοῦ Μεγαλειότητα» τὸν βασιλέα Ὁθῶνα.

17. Νομίζω ὅτι ἡ λέξις «κρωπικὴ» ἀποτελεῖ νεολογισμὸς τοῦ Μαντοῦ, ἀφοῦ πούθενά ἀλλοῦ δὲν τὴν ἔχομε συναντήσει. Πρόκειται γιὰ ἐπίθετο ποῦ σχηματίζεται ἀπὸ τὸ οὐσιαστικὸ Κρωπία, ποῦ ἦταν ἡ ὀνομασία τοῦ Δήμου.

18. Σχολιασμὸς τοῦ περιέργου αὐτοῦ ἐπεισοδίου, λόγῳ τῆς ἐκτασίς του, θὰ γίνῃ πρὸς τὸ τέλος τοῦ παρόντος.

3) Φωτοτυπία του χειρογράφου (Ενόπτια τελευταία)

Μεταγραφή:

Διά ταύτα Κύριε Νομάρχα! επισυνάπτομεν κατάλογον των εξετασθέντων μαθητών, και συγχρόνως εκφράζομεν την άκραν ευχαριστίαν μας προς Υμάς! διά την εκλογήν την οποίαν ευηρεσιθήτε να πράξητε πέμποντες προς ημάς τοιούτον συνετόν υπάλληλον όστις διά του τρόπου του και του ευγενούς χαρακτήρος του εφήλκισε¹⁹ την αγάπην όλων των κατοίκων του χωρίου μας!

Επιστηριζόμενοι επί τέλους εις την δικαιοσύνην, ήτις χαρακτηρίζει τας πράξεις Σας! λαμβάνομεν την τιμήν να σας παρακαλέσωμεν να ευαρεστηθήτε και ενεργήσετε ότι²⁰ εκ των καθηκόντων Σας.

Υποσημειούμεθα δε με όλον το βαθύτατον σέβας.

Ευπειθέστατοι και μέλη της εξεταστικής επιτροπής του Σχολείου Κορωπής.

Αναγν. Κόλια Γκίκας

Μ. Μαρκούρης²¹

Παππά Ισίδωρος

19. εφήλκισε: Πρόκειται για ορθογραφικό σφάλμα. Το ορθό είναι εφεήλκυσε, από το ρ. εφεήλκω.

20. ότι: Το ορθό είναι ό,τι. Εδώ δεν πρόκειται για τον σύνδεσμο, αλλά για το αναφορικό ό,τι, το οποίο και χωρίζεται με κόμμα.

21. Το επώνυμο είναι Μερκούρης και όχι Μαρκούρης. Το α προκύπτει από την αδυναμία γραφής με ελληνικά στοιχεία του αρβανίτικου άφωνου ε (λ) στη λέξη Μλrκuri. Σε τέτοιες περιπτώσεις το άφωνο ε αποδίδεται μερικές φορές με α.

Το επεισόδιο της 8ης Νοεμβρίου 1853

Πολλές απορίες μάς δημιουργεί το επεισόδιο που περιγράφεται στο έγγραφο του Μαντού, αφού δεν γίνεται πλήρης και κατατοπιστική εξιστόρηση αυτού του συμβάντος. Ωστόσο από τα γραφόμενα προκύπτουν τα εξής:

α) Τις πρωινές ώρες της 8ης Νοεμβρίου 1853, ημέρα των εξετάσεων των μαθητών του σχολείου και ημέρα που συντάχθηκε το έγγραφο, ο γραμματέας του Δήμου Κρωπίας²², **Μιχαλάκης Μπόγρης**²³, επιχείρησε, μάλλον βίαια, να εμποδίσει τη διεξαγωγή των εξετάσεων.

β) Το δημοτικό Σχολείο Κορωπής παρέμεινε για άγνωστο λόγο, επί δύο σχεδόν χρόνια εκτός λειτουργίας (μάλλον από τον Ιανουάριο του 1852 έως την ημέρα των εξετάσεων, τον Νοέμβριο του 1853). Υπεύθυνος για τη σοβαρή αυτή ανωμαλία καταγγέλλεται ρητά ο πιο πάνω Μιχαλάκης Μπόγρης, ο οποίος μάλιστα χαρακτηρίζεται «πληγή της κρωπικής κοινωνίας».

γ) Η αιτία που το σχολείο δε λειτούργησε για τόσο μεγάλο χρονικό διάστημα δεν αναφέρεται, απλώς αποδίδεται αορίστως «στους παραλογισμούς» του πιο πάνω γραμματέα του Δήμου.

δ) Το σχολείο ξαναλειτούργησε και οι εξετάσεις πραγματοποιήθηκαν κατά την πιο πάνω ημέρα, με την επέμβαση του απεσταλμένου από τον νομάρχη Αττικοβιοωτίας, ως αντιπροσώπου του, υπαλλήλου της νομαρχίας Συμεών Λυκούρη²⁴.

Απορίες: α) Από πού αντλούσε ο Γραμματέας του Δήμου Κρωπίας την εξουσία και τη δύναμη, ώστε να κρατάει ένα σχολείο κλειστό για ένα τόσο μεγάλο χρονικό διάστημα;

β) Ο τότε Δήμαρχος, ως ανώτατη αρχή του Δήμου, δεν μπορούσε να εμποδίσει τον γραμματέα του ώστε να μην πραγματοποιήσει το κλείσιμό του;

γ) Είχε ο Γραμματέας αρμοδιότητα να επεμβαίνει στα της λειτουργίας ενός σχολείου; Με ποιο αιτιολογικό;

Ασφαλώς οι πιο πάνω απορίες δεν θα λυθούν ποτέ, αφού αυτοί που έζησαν το γεγονός έχουν φύγει από τη ζωή πριν από 130 περίπου χρόνια, οι δε μαθητές, μεταξύ αυτών και ο προπάππος μου Γιάννης Πρόφης, πριν από 100 χρόνια.

Σχόλια:

22. Όπως είναι γνωστό, η έδρα του Δήμου Κρωπίας βρισκόταν τότε στο Μαρκόπουλο.

23. Ο Μπόγρης δεν ήταν ντόπιος, αφού τέτοιο επώνυμο δεν υπήρχε στο Κορωπί ή στα Μεσόγεια. Πιθανόν να ήταν Κουλουριώτης (Σαλαμίνας), αφού το επώνυμο αυτό συναντάται στη Σαλαμίνα.

24. Ο απεσταλμένος του νομάρχη Συμεών Λυκούρης ήταν πιθανόν Αιγινίτης. Το ονοματεπώνυμο αυτό συναντάται και σήμερα στην Αίγινα.

α) Νομίζω ότι η λειτουργία του σχολείου δεν έγινε κατορθωτή μόνο με τις ενέργειες που έγιναν κατά την ημέρα που έφτασε στην Κορωπή ο αντιπρόσωπος του νομάρχη. Σίγουρα θα είχαν προηγηθεί πολλές συναντήσεις και συνηνοήσεις μεταξύ Δήμου, Νομαρχίας και του «Υπουργείου Εκπαιδεύσεων». Αυτός είναι και ο λόγος που το σχολείο επαναλειτούργησε στις 8 Νοεμβρίου, δηλαδή με σημαντική καθυστέρηση έναντι των άλλων κανονικών σχολείων, που φαντάζομαι ότι θα είχαν ανοίξει από τα τέλη Σεπτεμβρίου.

β) Η διενέργεια εξετάσεων στις 8 Νοεμβρίου, που είναι αρχή σχεδόν της σχολικής χρονιάς, ασφαλώς δεν αποτελεί τακτική και θεσμοθετημένη ημερομηνία διεξαγωγής εξετάσεων. Όπως παντού και πάντοτε συμβαίνει, οι εξετάσεις διενεργούνται στο τέλος της εκπαιδευτικής χρονιάς και όχι στην αρχή. Λόγω όμως του ότι το σχολείο ήταν κλειστό για δύο χρόνια, νομίζω ότι δεν θα είχαν πραγματοποιηθεί οι προβλεπόμενες εξετάσεις στις κανονικές τους περιόδους και ημερομηνίες. Επομένως, εξαιρετικά για την παρούσα περίπτωση, αυτές αναγκαστικά διενεργήθηκαν στις 8 Νοεμ. 1853, ημέρα που το σχολείο επαναλειτούργησε.

γ) Η τόσο πανηγυρική έναρξη της σχολικής χρονιάς, παρουσία τόσων επισήμων προσώπων και τη συμμετοχή πολλών δημοτών, νομίζω ότι οφείλεται στο ότι η επαναλειτουργία του σχολείου ικανοποίησε βαθύτατα την επιθυμία των κατοίκων της Κορωπής. Επομένως ήταν φυσικό να επικρατήσει αυτή η εορταστική ατμόσφαιρα. Ασφαλώς στα άλλα μη προβληματικά σχολεία η διενέργεια εξετάσεων δεν θα προσήλκυε τόσο μεγάλο ενδιαφέρον.

δ) Μετά από αυτή τη μακροχρόνια διακοπή των μαθημάτων στο σχολείο, φαντάζεται κανείς το επίπεδο των γνώσεων που θα είχαν οι πρώην μαθητές του, που καλούνταν τώρα να δώσουν εξετάσεις επί της ύλης που προ διετίας είχαν διδαχθεί (!). Στο διάστημα αυτό οι μαθητές κανονικά θα έπρεπε να είχαν ξεχάσει «γραφή και ανάγνωση». Ωστόσο υποθέτω ότι ο πράγματι φιλότιμος δάσκαλός τους Εμ. Μαντός θα είχε οργανώσει προ των εξετάσεων κάποιο είδος φροντιστηρίου για τους μαθητές του, ώστε την ημέρα που αυτές διενεργήθηκαν, να ήσαν σε θέση να απαντήσουν στις ερωτήσεις. Υποθέτω ότι τις ερωτήσεις τις υπέβαλε στους μαθητές ο ίδιος ο δάσκαλός τους και όχι τα μέλη της εξεταστικής επιτροπής και ότι αυτή μόνο κατ' όνομα ήταν εξεταστική.

Εν πάση περιπτώσει, τόσο στην κοινωνία του χωριού όσο και στους μαθητές και στον δάσκαλό τους, αξίζει κάθε τιμή και έπαινος για το επιτυχές αποτέλεσμα των προσπαθειών τους για την επαναλειτουργία του σχολείου.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Ένα χειρόγραφο μεγάλης ιστορικής και λαογραφικής σημασίας για την ιστορία των σχολείων του Κορωπίου ήρθε πρόσφατα στο φως και το έθεσε υπόψη μου ο φίλος Τάκης Πρόφης. Πρόκειται για πρακτικό της Επιτροπής εξετάσεων των μαθητών του νεοσύστατου δημοτικού σχολείου Κορωπής (μετέπειτα Κορωπίου), του έτους 1853. Το έγγραφο αυτό δεν υπάρχει αμφιβολία ότι το συνέταξε ο διδάσκαλος του ανωτέρω σχολείου Εμμανουήλ Μαντός, ίσως Σάμιος την καταγωγή, που από το 1843 φαίνεται ότι βρισκόταν στην Κορωπή ως δάσκαλος.

Στο εξαιρετικά δυσανάγνωστο εκ πρώτης όψεως έγγραφο, πλην των τυπικών διαδικασιών της διενέργειας των εξετάσεων, που έγιναν στις 8 Νοεμβρίου 1853, αναφέρεται και ένα περιστατικό που προκαλεί ιδιαίτερη εντύπωση: Ο Γραμματέας του Δήμου Κρωπίας Μιχαλάκης Μπόγρης (προφανώς όχι Κορωπιώτης) επιχειρήσε βία και για λόγο που δεν αναφέρεται στο έγγραφο, να παρεμποδίσει τη διεξαγωγή των πιο πάνω εξετάσεων. Αναφέρεται μάλιστα ότι το δημοτικό σχολείο Κορωπίου είχε παραμείνει επί διετία κλειστό και για τούτο κατηγορείται ευθέως ως υπαίτιος ο εν λόγω Γραμματέας, που χαρακτηρίζεται ως «πληγή της κρωπικής (sic) κοινωνίας».

Πέραν του πιο πάνω επεισοδίου, από το έγγραφο προκύπτουν και άλλα ενδιαφέροντα λαογραφικά στοιχεία, όπως:

α) Ότι οι εξετάσεις των μικρών μαθητών διεξήχθησαν δημόσια και πανηγυρικά, ενώπιον ακροατηρίου δημοτών!

β) Ότι η μπτρική γλώσσα των μαθητών ήταν η αρβανίτικη, αφού ρητώς αναφέρεται στο έγγραφο ότι «οι φοιτώντες δεν γνωρίζουν την γλώσσαν των προγόνων», εννοώντας προφανώς την ελληνική.